

PRIAMO NAJBLIŽŠIE K PRAVDE

Milan S. Ďurica

Edvard Beneš

a jeho vzťah k Slovákom

LÚČ

linea recta brevissima
priamo najbližšie k pravde

12

Milan S. Ďurica

Edvard Beneš

a jeho vzťah k Slovákom

LÚČ
Ústav dejín kresťanstva
Bratislava
2008

© Milan S. Ďurica, 2008

© LÚČ, vydavateľské družstvo Bratislava, 2008

Všetky práva vyhradené.

Vydal LÚČ, vydavateľské družstvo Bratislava,
Špitálska 7, 813 59 Bratislava v roku 2008
ako svoju 662. publikáciu,
v edícii *linea recta brevissima* ako 12. publikáciu.
Jazyková úprava a korektúry Mária Vasilová

Prvé vydanie

56 strán

www.luc.sk

e-mail: predaj@luc.sk

ISBN 978-80-7114-668-1

Úvodné slovo

Krátko po tom, čo som uverejnil dokumentovanú štúdiu na tému *Tomáš G. Masaryk a jeho vzťah k Slovákom*, dostal som celý rad osobných aj poštových prejavov vďačnosti, ktoré sa väčšinou končili výzvou: Predstavte nám podobným dokumentovaným spôsobom aj Dr. Edvarda Beneša. Pokladal som za oprávnené tieto výzvy a popri iných, dávnejšie rozpracovaných témach, usporiadal som dokumentáciu, ktorú som už mal vo svojom archíve, doplnil ju prístupnou literatúrou a zredigoval text, ktorý tu čitatelia nájdu. Nie je to žiaden životopisný profil tejto svetoznámej osobnosti, o ktorej jestvuje bohatá literatúra v českej, slovenskej i svetovej literatúre. Ide mi tu jedine o to, aby som svojim slovenským čitateľom načrtnol v hlavných rysoch postoj tohto významného a kontroverzného českého politika a štátnika voči slovenskému národu a jeho politickým, kultúrnym, ekonomickým záujmom, a hlavne voči jeho historickým snaženiam o zachovanie svojej národnej identity a z nej vyplývajúcej potrebe vlastnej štátnosti.

Ako pri všetkých mojich prácach, nenárokujem si na vyčerpávajúcu a definitívnu odpoveď na danú tému, a preto budem kritickým čitateľom vďačný, ak ma upozornia na ďalšie vážne pramene a presved-

čivú dokumentáciu, ktorú som azda nezohľadnil, a rád to použijem na doplnenie a prípadnú opravu predloženého textu. Ide mi totiž vždy len o to: priblížiť sa k pravde.

Autor

V Bratislave 24. januára 2008.

Dr. Edvard Beneš a jeho vzťah k Slovákom

Až do prvej svetovej vojny meno Edvarda Beneša na Slovensku bolo prakticky úplne neznámym pojmom. Nielen v literatúre, ale aj v už dosť objemnej publikovanej korešpondencii významnejších slovenských osobností oných čias by sme darmo hľadali toto meno. Z neskorších životopisov vieme, že Edvard Beneš sa narodil 28. mája 1884 v Kožlanoch, okres Plzeň, ako desiate dieťa podnikavého českého želiara a zomrel 3. septembra 1948 v Sezimovom Ústí, okres Tábor, ako komunistickým režimom, (ktorému sám podstatne dopomohol k uchváteniu totálnej moci), odstavený prezident po vojne obnoveného Česko-Slovenska.

Chlapec slabšej telesnej konštitúcie bol pokrstený v katolíckom kostole, kde aj miništroval, a rodičia túžili mať z neho kňaza. Edvard však už ako desaťročný, po prvom svätom prijímaní, podľahol svojim voľnomyšlienkarským učiteľom a stal sa obdivovateľom Jana Husa, na ktorého zložil „ódu“. Starší brat Václav, ktorý už bol učiteľom, pomohol mu dostať sa na Vínohradské gymnázium v Prahe, kde študoval s priemerným prospechom. Už ako gymnazista prispieval do niektorých časopisov. Jeden redaktor ho predstavil manželke profesora Tomáša G. Masaryka, Charlotte Garrigueovej, ktorá si ho obľúbila a predstavila ho svojmu manželovi. V roku 1904 Beneš pre-

šiel na Filozofickú fakultu Karlovej univerzity, kde sa zapísal na prednášky z filozofie, romanistiky a germanistiky. Masaryk si ho osobitne všimal a podporoval. Takto sa Beneš už v druhom ročníku dostal do Paríža, potom do Dijonu. Tam absolvoval právo a po návrate do Prahy v roku 1909 promoval vo filozofii a získal miesto profesora na Českej obchodnej akadémii.¹ Pravdepodobne už počas študijného pobytu vo Francúzsku prišiel Beneš do styku so slobodným murárstvom, hoci slobodomurárske pramene registrujú jeho členstvo v pražskej lóži „Pravda víťazí“ až „po vojne“.² V tom istom roku sa oženil s Hanou Vlčkovou, s ktorou sa poznal ešte v Paríži, kde sa ako chudobné, ale atraktívne dievča živila ako barová tanečnica alebo inými rozlične udávanými službami. Po dvoch potratoch následkom jej zdravotných podmienok manželstvo ostalo bezdetné.³

Keď vypukla prvá svetová vojna, Masaryk sa zdôveril Benešovi so svojimi politickými plánmi. Beneš sa stal členom Masarykovej Českej strany pokrokovej a redaktorom „Času“. V decembri 1914 Masaryk odišiel do zahraničia, odtiaľ prikázal Benešovi, aby založil a organizoval „Mafiu“.⁴ Potom v roku 1915 aj Beneš odišiel na falošný pas do Švajčiarska, kde sa pripojil k Masarykovi a zostal po celý čas jeho najbližším a naj dôvernejším spolupracovníkom. Masaryk ho vyslal do Paríža, kde chcel založiť ústredie svojej politickej činnosti. Finančnú oporu dostával podľa rabína Dr. Alexandra Sterna prostredníctvom

francúzskeho senátora menom Freund-Déchamps, ktorý bol naturalizovaný Francúz a pochádzal z Brandýsa nad Labem. Freund vytvoril pre Beneša aj finančnú organizáciu, ktorá pod vedením Wedelsa a Srnku „dodávala svojú podporu osvobozenec-kému hnutí“.⁵ Niektorí autori udávajú, že Beneš pri svojej činnosti v službách T. G. Masaryka bol v roku 1915 trikrát väznený v Anglicku a dva razy vo Francúzsku. Išlo pravdepodobne o policajnú kontrolu a krátke zadržanie cudzinca pristihnutého s falošnými dokumentmi, lebo ináč sa nič nevie o nejakých procesoch alebo jeho skutočnom väznení. Keď Masaryk založil v Paríži Radu českých krajín, ktorej sa stal predsedom, Beneša vymenoval za jej generálneho tajomníka. Podpredsedom bol poslanec Dr. Josef Dürých a za zástupcu Slovákov pribral Milana Rastislava Štefánika. Až po Masarykovom odvolaní Josefa Dürých a počas jeho pobytu v Rusku Štefánik zaujal funkciu podpredsedu. Štefánik bol teda asi prvým Slovákom, s ktorým Beneš prišiel do bližšieho a trvalejšieho vážneho vzťahu. Preto musíme venovať osobitnú pozornosť tomuto vzťahu dvoch osobností, ktoré sa zapísali do dejín.

Je všeobecne známe, že celú politickú činnosť Masaryka a Beneša v Paríži umožnil a podporoval M. R. Štefánik, ktorý ich uviedol do najvyšších francúzskych a neskôr aj talianskych vládnych a spoločenských kruhov, kde už mal svoje osvedčené známosti a osobné vzťahy. Sám Beneš o tom napí-

sal v publikácii *Československá korespondence* v roku 1919: „...cestu k politickým kruhům, k jednotlivým vládám, speciálně francouzské a italské, otevřel našemu hnutí on. On to byl, který připravoval zejména pozdější naši Národní radě přístup do politických kruhů, který uvedl v osobní styk se všemi významnými osobnostmi naše pracovníky, který dal první základy naší diplomatické činnosti a který právě byl prvním a nejlepším naším diplomatem.“⁶ Štefánik to robil z hlbokého presvedčenia, že budúcnosť slovenského národa, ohrozeného s duchovnou genocídou hraničiacou zúrivosťou maďarizáciou, ktorá ho už pripravila o prístup k akémukoľvek vzdelaniu vo svojom materinskom jazyku, závisí jedine od spolupráce s českým národom. Počas svojich štúdií v Prahe totiž podľahol silnému vplyvu profesora T. G. Masaryka a osvojil si aj jeho ideu „československého národa“. V tomto duchu ochotne spolupracoval s Masarykom a Benešom na rozbití Rakúsko-Uhorska a na obnovení historického českého kráľovstva, ktorého časťou sa malo stať aj Slovensko.

Dr. Edvard Beneš bol bezpochyby „pravou rukou“ T. G. Masaryka, ktorému robil vynikajúceho sekretára a najoddanejšieho spolupracovníka. Dokazuje to aj ináč málo dôležitý, ale charakteristický fakt, že Masaryk v roku 1917 pred svojím odchodom do Ruska odovzdal svojej dcére Olge zapečatený list, v ktorom vymenoval Beneša za vykonávateľa svojej poslednej vôle a za svojho nástupcu.⁷ Toto vysvetlí aj

ďalší, tentoraz dôležitý politický fakt, že pri vyhlásení „Dočasnej česko-slovenskej vlády“ 26. septembra 1918 Masaryk si osobne vyhradil predsedníctvo vlády a ministerstvo financií, a Beneša vymenoval za ministra vnútra a zahraničných vecí, zatiaľ čo Štefánikovi pridelil iba ministerstvo vojny, ktorá už vlastne bola skončená. To bolo v krikľavom rozpore so Štefánikovou funkciou viceprezidenta Č-S NR, ktorú to vyhlásenie transformovalo na dočasnú vládu. Pri tom Štefánik, ktorý sa nachádzal v Japonsku na ceste k légiám v Rusku, o takomto vyhlásení nič nevedel, hoci pod ním našiel v japonských novinách uverejnený aj svoj podpis, proti čomu telegraficky vehementne protestoval.⁸ To bol asi moment, ktorý Štefánikovi dovolil hlbšie nahliadnuť do skutočných politických zámerov Masaryka a Beneša: využiť slovenskú pomoc na to, aby obnovili české kráľovstvo v modernej, slobodomurárskej forme Československej republiky, ktorá mala Slovákom udeliť iba verbálnu zmienku v názve štátu, ale jej podstatným cieľom bolo rozšíriť územie niekdajšieho českého kráľovstva do samého srdca Európy a zvýšiť počet jeho obyvateľstva o tri milióny Slovákov, z ktorých sa mali stať „Čechoslováci“. Odvtedy sa totiž datujú Štefánikove prejavy nedôvery a stále rastúce osobné konflikty s Benešom, ktorých začiatky možno konštatovať už v lete 1918, keď sa pripravovala Štefánikova misia k legionárom na Sibír. Tak 28. júla 1918 Beneš písal v liste Masarykovi: „A propos Štefánik:

Spolupracovali jsme až do poslední doby výborně. – Teprve bezprostředně před jeho akcí v Itálii a v době této akce se to začalo stěžovat. Upřimně řečeno – nikdo neví, co těžkostí mám, abych dobře vycházel. Je nemocen, strašlivě nedůtklivý, úžasně citlivý, rozdrážděný – mně vytýkal řadu všelijakých věcí. V celku je to malicherné a já se na to tak dívám, ale doznávám, že nemám posici snadnou při spolupráci s ním: vždy nevypočitatelný, úžasně měnlivý atd. atd. Také naše podstatné názory filozoficky jsou totálně rozdílné, jeho pojem života a všeho, jiný nežli můj a to také na konec nutně se objevuje. Dělán vše, aby to šlo všecko dobře jako dříve. Ale je to těžké, a byli jsme už před konfliktem.“⁹ Ten konflikt však nedal na seba dlho čakať. Po Štefánikovom návrate do Paríža Beneš 9. apríla 1919 písal dôverne Dr. Ivanovi Markovičovi: „Se Štefánikem jsem měl konflikt. Je třeba, abyste to věděl, ale je to jen pro Vás. Je mezi námi konec – myslím úplně. Zachovejte věc výlučně pro sebe.“¹⁰ Bolo to necelý mesiac pred tragickým návratom M. R. Štefánika do vlasti. Vtedy už Štefánik asi pochopil, že sa veľmi mylil, ak si neprestával vážiť Masaryka a lipol k nemu až detinskou láskou, ktorú však Masaryk nielen neopätoval, ale ňou skôr pohrdal. Potvrdil to neskôr sám Masaryk, ktorý vo svojich rozhovoroch s Karлом Čapkom povedal: „Štefánik byl hodně sentimentální, tituloval mě ‚oteckem‘ a pořád by mě byl hladil a líbal; ale já se k němu tak blízko nedostal, bránil tomu

rozdíl věku. Znal jsme ho už jako študenta z Prahy; vzpomínám si, jak jednou v zimě ke mně přišel celý zkrhlý – neměl zimníku, tož jsem mu dal svůj a ještě jsem mu jej musel dát přešít, protože mu byl velký.“¹¹ Masaryk si vybral za najbližšieho človeka Dr. Edvarda Beneša, ktorého chcel mať za pokračovateľa svojho životného diela a ktorému preto absolútne dôveroval vo všetkom. S časovým odstupom český autor o vzťahu medzi Masarykom a Benešom konštatoval: „Jeho poměr k Benešovi byl až legendární. Stál při něm za všech okolností a v každém „počasi“. Aby mohl být jeho nástupcem, musela být ústava přistřižena, pokud šlo o věk. Benešovi bylo tehdy, když se ústava začátkem roku 1920 připravovala a schvalovala, třicet šest let. Proto se ústavně vyžaduje minimální věková hranice pro prezidenta 35 roků. Masaryk prosadil Beneše na křeslo ministra zahraničí do všech vlád první republiky, ať šlo o vlády parlamentární nebo úřednické, ať šlo o vládní koalici se socialisty nebo bez socialistů.“¹² A Beneš si bol toho plne vedomý a na tom zakladal všetky svoje politické aj čisto osobné zámery.

Preto nemožno a priori odmietat hypotézu, ktorú ako pravdepodobnú prijímajú viacerí vážni historici, že po tom, čo medzi ním a Štefánikom došlo ku konfliktu, ktorý pre neho znamenal so Štefánikom „konec“, Beneš mohol siahnuť aj po extrémnom prostriedku politickej vraždy, aby odstránil človeka, ktorý svojou autoritou a zásluhami mohol tvoriť

neprekonateľnú prekážku jeho osobným ambíciám a politickým plánom. Dnes už bezpečne vieme, že v roku 1918 sa Štefánik dopracoval k presvedčeniu, že ak chce naozaj pomôcť svojmu Slovensku, musí mu zaistiť osobitné politické postavenie, ktoré nebude úplne podriadené Prahe. Tam smerovali jeho snahy: v prípade obnovenia českého kráľovstva dostať na český trón talianskeho princa. V tomto prípade by jemu, ako budúcemu manželovi markízy Giuliany Benzoniovej, ktorá bola príbuznou talianskej kráľovskej rodiny, pripadla hodnosť vicekráľa pre Slovensko, a tým aj najbližšieho spolupracovníka a poradcu českého kráľa. Keď Masaryk a Beneš vyšli s projektom republiky, tak si Štefánik nárokoval na funkciu viceprezidenta pre Slovensko. Bolo to v logike vecí: Masaryk, ktorý sa tituloval „prezident Česko-Slovenskej Národnej Rady“, sám ešte 17. septembra 1918 oznamoval Richardovi Craneovi, synovi jedného zo svojich hlavných financovateľov Charlesa R. Cranea, ktorý bol poradcom prezidenta Wilsona, že M. R. Štefánik ako „viceprezident Č-SNR bude [na Sibíri] hlavnou autoritou vo všetkých otázkach“.¹³ Slovom druhý po Masarykovi. O tom máme presvedčivý dôkaz v spomienkach Štefánikovho nadriadeného, generála Janina: „Štefánik měl plán, že by po svém návratu z Francie domů se stal viceprezidentem Slovenska“. V Masarykovom archíve sa zachoval dokument, ktorý dokazuje, že na jeho naliehanie generál Janin túto vetu odstránil

z českého prekladu svojho diela, aj z francúzskeho vydania, ale ju zachoval v pôvodnom rukopise ako dokument.¹⁴ Toto pokladám za veľmi vážny dokument vo veci zistenia príčin, ktoré mohli viesť nielen Beneša, ale aj Masaryka k tomu, aby Štefánik svoj let do Bratislavy neprežil.

Na pochopenie vzťahu M. R. Štefánika voči Benešovi máme veľmi dôležité svedectvo jeho intímnej priateľky a najužitočnejšej spolupracovníčky pri získavaní najvyšších francúzskych štátnych činiteľov, ktorou bola vzdelaná mladá politička a spisovateľka Luise Weissová. V roku 1918 založila politický týždenník „L'Europe Nouvelle“, ktorý redigovala až do roku 1934. Spolupracovala so Štefánikom aj s Benešom. V prvej časti svojich šesťzväzkových spomienok takto zaznamenala svoje dojmy z Beneša a jeho vzťahu k Štefánikovi: „Po odchode Masaryka (vo februári 1916) sme nadviazali priateľstvo. Informoval ma priebežne o svojich úspechoch. Ale nerozumel si s Milanom Štefánikom, na ktorého zvažoval s opovržlivou žiarlivosťou úlohu presvedčovať brilantný veľký svet. Ešte nikdy nestáli proti sebe s takou nenávisťou dvaja muži, ktorí bojovali za ten istý cieľ, s tou istou vytrvalosťou a s tým istým duchom obetavosti. Milan bol sama intuícia, Edvard zosobnené účtovníctvo. Milan kryštalizoval do niekoľkých slov syntézu konjunktúr, Edvard ich analyzoval do nekonečna. Milan si nárokoval autoritu, Edvard sa dával delegovať. Milan mal záľubu

v tajnostkárstve, Edvard do nekonečna vysvetľoval. Milan chcel organizovať, Edvard chcel uchvátiť, a každý z nich chcel vládnuť ako šéf. Pokúšala som sa ich zblížiť. Nadarmo.“¹⁵ Ešte dôležitejšie je to, čo zaznamenala zo svojho stretnutia s M. R. Štefánikom po jeho návrate zo Sibíri začiatkom marca 1919. Zdôrazňuje, že Štefánik sa ponáhlal, ako len mohol, vrátiť sa z Ďalekého východu do Paríža, lebo sa chcel každopádne zúčastniť na prácach Mierovej konferencie. Tam už po niekoľkých hodinách zistil, že Beneš sa stal hlavným a prakticky jediným informátorom zúčastnených delegácií, ktorých členovia napospol nič nevedeli o Čechoch alebo Slovákoch. Masaryk už odišiel do Prahy, aby sa tam dal oslavovať, takže „Beneš im prakticky diktoval budúcnosť Československa. (...) Keď ma Milan Štefánik navštívil, až horel hnevom. Netúžil po inom než po tom, aby sa mohol dostať do Československa skôr ako Beneš, ktorý bol zaneprázdnený prípravou zmluvy s Rakúskom. Vysvetľoval mi, že pod vedením Masaryka, ktorého však už tiež začínal neznášať, vezme do rúk osud krajiny. Jeho povest hlavného bojovníka mu to uľahčí. Tak zvíťazí nad Benešom. Aby podráždil fantázie, rozhodol sa zostúpiť z neba, teda lietadlom, medzi svoj ľud. Hrdina snov! Symbolika krídel mala vtedy nesmiernu emotívnu silu.“¹⁶ – Dozvedel sa aj Beneš, ktorý špehovanie vždy praktizoval ako nástroj moci, aspoň niečo o týchto Štefánikových zámeroch? Český básnik

Viktor Dyk, ktorý neskôr tiež zažil tvrdé následky Benešových intríg, takto zhrnul svoj názor na jeho konanie: „Jsou dvě kategorie lidí u nás. Jedni jsou ti, kdo zahraničnímu ministru slouží. Byť byli minulostí sebe pestřejší, blaze jim. Hůře jsou na tom ti, kdož zahraničnímu ministru nechtějí sloužit nebo se postaví proti němu. Smečka čmucharů vrhne se za nimi a čmuchará a čmuchará. (...) Před kolika rakvami máme ještě stanout s hořkostí, aby ukojena byla chorobná ctižádost člověka, jenž stůj co stůj, přes živé a mrtvé, přes zájem národní a státní jde za svou tužbou, za svým cílem? Máme se všichni zalknouti v republice, aby jednomu v ní dobře se dýchalo? Je Dr. Eduard Beneš víc než Československo?“¹⁷

Český lékař MUDr. Jaroslav Lhotka charakterizoval Beneša, že je „člověk chorobně ctižádostivý a toužící po moci a slávě“, ¹⁸ pre ktorého tajné metódy neváhal použiť výraz „atentátnictví“.¹⁹ Nemohol teda nevidieť v Štefánikovi nebezpečného rivala. Lebo Štefánik pre svoje zásluhy mohol zaujať v novom štáte vyššiu pozíciu ako on sám, a navyše by mohol presadzovať politiku určitej nezávislosti Slovenska, čo bolo v nezlučiteľnom rozpore s Benešovou a Masarykovou koncepciou jednotného autoritatívneho československého štátu.²⁰ Navyše – a zdá sa, že to bola bezprostredná príčina ich posledného konfliktu – Štefánik mal dokumenty o tom, ako Beneš zaobchádzal s miliónmi dolárov amerických Slovákov a Čechov, ako aj o tom, že sa dával financovať aj

americkým bankovým domom Kuhn, Loeb a spol., ktorý bol jedným z hlavných financovateľov Lenina a jeho ruskej boľševickej revolúcie. Hovoril o tom s legionárom a neskorším vyslancom Janom Šebom, ktorý ho sprevádzal na ceste autom z Milána do Padovy pred odletom do Bratislavy, a patričné dokumenty o tom viezol so sebou v lietadle.²¹

Vychádzajúc z týchto skutočností, nevyužitie takej príležitosti, akou bol Štefánikov let do vlasti, bol by musel Beneš pokladať za nenapraviteľnú politickú chybu. Keby sa bol mohol Štefánik osobne predstaviť Slovákom a osloviť širšie masy národa, ale aj české obecnstvo v Prahe, kam mal zamierené hneď z Bratislavy, jeho odstránenie by bolo neporovnateľne ťažším problémom. Veď Beneš po rokoch sám sa priznal svojmu blízkemu spolupracovníkovi Dr. J. Smutnému: „Já vůbec nedělám spravedlnost, já dělám politiku. Při tom někdy vědomě musím dělat křivdy a dělám je, když je to v zájmu státu. I osobní.“²² Benešov vyslanec v Berlíne v rokoch 1932 – 1939, Vojtěch Mastný, ktorý veľmi dobre poznal svojho šéfa, nazval Beneša „najväčší Macchiavelli našej epochy“.²³ A MUDr. Lhotka dodáva: (Beneš) „nikdy nestrpěl ve svém okolí nikoho, kdo by mohl zkržít jeho plány. Nesnesl schopné lidi oddané věci národa. Byl připraven takové lidi odstránit jakýmikoliv prostředky, bez ohledu zda věc slouží nebo poškozujе zájem státu. Beneš nemohl potřebovat ve svém okolí nikoho, s kým by se musel podílet o zásluhy.“²⁴

V Benešovej politickej kariére nechýba celý rad podobných krívd, akých sa dopustil „v zájmu štátu“. Už počas prvej svetovej vojny, keď Masaryk vyslal do Ruska poslanca Dr. Josefa Dürycha, ktorý mal písomné poverenie od uznávaných vedúcich politikov z Prahy Karla Kramára a Antonína Švehlu, Beneš, ktorý takéto poverenie nedostal, zaujal k nemu nevraživé stanovisko a všemožne intrigoval proti nemu, až dosiahol, že ho Masaryk odvolal. Dürych sa v roku 1920 dovoľával spravodlivosti ochotný predstúpiť pred súd. Beneš to jednoducho znemožnil. Druhou obeťou Benešovej eliminačnej politiky bol sám JUDr. Karel Kramář, prvý ministerský predseda Česko-Slovenskej republiky a predseda jej delegácie na Mierovej konferencii v Paríži. Pretože sa tam usiloval o vojenskú intervenciu proti ruským boľševikom, na Benešov popud ho Masaryk na mieste odvolal z Paríža a v jeho neprítomnosti vymenoval novú vládu. Aj nevydarený atentát, ktorý naň vykonal mladý socialista 8. januára 1919, niektorí autori pripisujú Benešovým intrigám. Na zjazde svojej Národnodemokratickej strany dňa 13. apríla 1929 Kramář vyhlásil: „Nebojíme se žádných bojů, ale jenom chceme – pravdu a čistotu. To je ta hluboká propast mezi námi a Benešovým světem. S klidným svědomím mohu říci, že jsem se s panem doktorem Benešem musel rozejít, abych se s ním víc nesešel.“²⁵ K týmto Benešovým „obetiam“ historici pripočítavajú ešte napríklad aj JUDr. Karla Perglera,

Dr. Aloisa Rašina, generála Radola Gajdu a ministra Stríbrného. Všetky tieto politické osobnosti boli bezpochyby menej nebezpečné pre Benešove ambície a politické plány, než Slovák Milan Rastislav Štefánik. Konečne vieme, že aj počas svojho exilu Beneš ako samozvaný prezident odsúhlasil návrh svojho vedúceho spravodajskej služby plukovníka Františka Moravca na odstránenie protektorátneho ministra školstva a osvety Emanuela Moravca: „je to zabití, ale nutné, aby národ ukázal zase nějakou reakci“.²⁶ A 28. októbra 1943 odkazoval na Slovensko: „Při pádu Německa musí hned být odstráněn dnešní režim na Slovensku, i kdyby při tom měli násilně padat lidové revoluci za obět dnešní viníci. Bylo by to ostatně lepší, nežli kdyby musili být později souzeni.“²⁷ Slovom nielen odsúhlasenie, ale priam rozkaz na revolučné vraždenie slovenských štátnych predstaviteľov.

Keď sa v Prahe 14. novembra 1918 ustanovilo nikým nevolené *Národní shromáždění*, v ňom z 256 členov prideliť Slovensku 41 mandátov. Z nich 33 vymenovali na návrh Dr. Vavra Šrobára a osem kresiel rezervovali pre českých „expertov“, medzi ktorými bola aj dcéra prezidenta Masaryka Alice a jeho najbližší spolupracovník Edvard Beneš. On si teda vyhradil najvyššiu kontrolu účasti Slovákov na správe štátu. Zaujímavé je pri tom konštatovať, že s M. R. Štefánikom sa pri tom už vôbec nepočítalo.²⁸ Čoskoro po tom zrušili aj jeho ministerstvo vojny.

Na neskoršie (1920) publikovanej spoločnej fotografii členov Klubu slovenských poslancov nachádza sa však na poprednom mieste, medzi E. Benešom a V. Šrobárom, aj fotografia M. R. Štefánika.²⁹ Mŕtvy Štefánik už nemohol protestovať.

A Beneš s Masarykom perfídne maskovali všetko kultom M. R. Štefánika ako svojho „československého“ hrdinu. Historik Július Mésároš mal odvahu poukázať na to už v roku 1969: „Smrť Štefánika vytvorila pre pestovanie oficiálneho kultu veľmi priaznivé podmienky. Mŕtvy Štefánik prestal byť pre vedúce politické osobnosti v štáte prípadným rivalom. Opačne, pestovaním jeho kultu si len ideovo upevňovali v masách národa svoje vlastné pozície. Okrem toho kultom Štefánika ako priekopníka a nositeľa vládnucej štátnej ideológie čechoslovakizmu bolo možné najmä na Slovensku zatlačiť do úzadia kult tých osobností slovenských dejín, ktoré svojimi koncepciami národnej svojbytnosti Slovákov a celým odkazom svojho dejstvomohli oslabovať spomínanú štátnu ideológiu, teda i mocenskú pozíciu českej buržoázie na Slovensku a jej slovenských prisluhovačov.“³⁰

Možno aj takéto odstránenie M. R. Štefánika a následné nešetrné vytlákanie politického kapitálu z jeho štátneho kultu prispelo k tomu, že Andrej Hlinka, bezpochyby najprenasledovanejší maďarskými súdmi z vtedy žijúcich slovenských dejateľov a odvážny propagátor spojenia sa Slovákov s Čech-

mi v jednom štáte, ktorý však čoskoro zistil, že Praha nechce uznať Slovákov za partnerský národ, ale celkom podobne, ako to robili Maďari, snaží sa ho asimilovať do nikdy nejestvujúceho „československého národa“, 28. augusta 1919 sa vybral do Paríža, aby na Mierovej konferencii predložil sťažnosti Slovákov. Došiel tam až 19. septembra veľkou okľukou cez Poľsko, Rumunsko, Taliansko a Švajčiarsko, a to na poľský cestovný pas pod menom Berger. Napriek tomu totiž, že bol poslancom Národného zhromaždenia, cestovný pas mu bol odmietnutý. V Paríži Hlinka kontaktoval niektoré politické osobnosti – medzi inými Wilsonovho dôverníka a poradcu plukovníka Edwarda M. House – a britskú, francúzsku, poľskú a juhoslovanskú delegáciu, ktorým odovzdal obširne memorandum vychádzajúce z Pittsburskej dohody. Edvard Beneš, ktorý sa to hneď dozvedel, celou váhou svojich známostí a novej funkcie ministra zahraničných vecí intrigoval proti Hlinkovi, ktorého označil za „agenta Habsburgov a Vatikánu“.³¹ To zrejme zavážilo v tých takmer výlučne slobodomurárskych kruhoch, takže francúzska polícia na mieste vypovedala Hlinku, ktorý musel opustiť Paríž aj Francúzsko. Po návrate do Ružomberka v noci z 11. na 12. októbra 1920 ho českí četníci odvliekli na Moravu a väznili najprv na Mírove, potom v Brodsku a nakoniec v českom Podolí pri Prahe. Keď si ale Slováci 25. apríla 1920 pri prvých všeobecných voľbách zvolili za poslanca aj Andreja Hlinku, vláda ho

musela prepustiť bez súdneho pokračovania. Odse-
del si však aj v novom štáte celých deväť mesiacov
ako politický väzeň.

Česko-slovenský štát bol založený a prvé vše-
obecne voľby ho dotovali demokraticky zvoleným
zákonodarným orgánom, ktorý zvolil za hlavu štá-
tu T. G. Masaryka, a tento vymenoval prvú ústavnú
vládu. Minister zahraničných vecí Dr. Edvard Beneš
musel v tom období riešiť nadmieru veľa sporných
otázok najprv počas trvania Mierovej konferencie
v Paríži, neskôr aj vo veci upresnenia nových hraníc.
Tak 10. júla 1920 dosiahol dohodu s poľským pred-
sedom vlády Wladyslawom Grabskim, na základe
ktorej Česko-Slovensko a Poľsko splnomocňovali
Najvyššiu radu v Paríži, aby ustanovila hranicu me-
dzi týmito štátmi bez predbežného vykonania ple-
biscitu, ktorý dovtedy vyžadovala. Najvyššia rada
prijala dohodu medzi Benešom a Grabskim, ale po-
verila Konferenciu veľvyslancov, aby upresnila novú
hranicu. Podľa rozhodnutia tejto konferencie Česko
získalo 44 sliezskych obcí, ale Slovensko stratilo 27
obcí s 24 700 obyvateľmi a 584 štvorcových kilomet-
rov územia Oravy a Spiša.³² Slováci to pokladali za
Benešov neoprávnený obchod na úkor územia Slo-
venska a jeho obyvateľov. Keby sa bol konal ple-
biscit, určite aspoň časť tých obcí s ich územím by
bola optovala pre Slovensko. Poľsko však následne
žiadalo ešte aj celú Javorinu. Vtedy Andrej Hlinka
poslal Benešovi návrh, aby ponúkol Poľsku celú Ja-

vorinu, ak sa zrieknu slovenských obcí a ich územia, ktorú im v Paríži prisúdili. V roku 1922 Beneš v parlamente verejne obžaloval Hlinku, že „Hlinka žiadal, aby Poliakom bola prepustená v Tatrách Javorina“. Proti takejto polopravde Hlinka predložil celú pravdu, že Benešovi predostrel memorandum amerických Slovákov, v ktorom ho títo žiadali, aby pracoval na prinavrátaní územia Spiša a Oravy aj za podmienky, keby sa namiesto toho Poliaci uspokojili so slovenskou časťou Javoriny. Že sa totiž „Slováci vďačne zrieknu javorinských skál, jeleňov, kamzíkov a srn, keď obdržia slovenské duše“³³. Hlinka vtedy napísal do českého denníka „Čech“: „Na stolci československého ministra zahraničia sedí najväčší luhár v Európe.“³⁴ Nevyhlásil to v parlamente, kde bol chránený imunitou, ale v bežných novinách, aby ho mohol Beneš obžalovať. On to však neurobil. Tak Hlinka dokázal pred celou verejnosťou, že Beneš je schopný polopravdou, ktorá je niekedy horšia ako vyslovená lož, podvádzať parlament a celú verejnosť.

Podobnými lživými vyhláseniami si Beneš pomáhal aj na najvyšších medzinárodných fórach. Tak Dr. Štefan Osuský, ktorý tam bol prítomný, neskôr napísal, že na Mierovej konferencii v Paríži Beneš písomne vyhlásil, že „Československo bude určitým druhom Švajčiarska, to je federatívnym štátom“. To isté napísal aj v dokumente, ktorý predložil 20. mája 1919 Najvyššej rade Mierovej konferencie:

„Československo bude mať extrémne demokratický režim, ktorý sa bude veľmi podobáť švajčiarskemu režimu.“³⁵ V Prahe však bol od začiatku najtvrdším presadzovateľom „československého“ centralizmu.

V roku 1920 Svätá stolica prostredníctvom svojho nuncia v Prahe naliehala na súhlas vlády, aby mohla vymenovať Andreja Hlinku za biskupa. Minister zahraničia Edvard Beneš to pri tej príležitosti drsno vytykal nunciovi, ktorým bol arcibiskup Clemente Micara, a vyčítal mu, že pápež nevzal do úvahy kňazov, ktorých vláda navrhovala za biskupov. Ba bez ohľadu na to, že drvivú väčšinu obyvateľov nového štátu tvorili katolícki daňoví poplatníci (takmer 80%), pohrozil nunciovi, že dá pozastaviť štátne príspevky na Cirkev. Vtedy pápežský nuncius Benešovi odpovedal: „Cirkev počas dvadsiatich storočí, ktoré má za sebou, už prežila aj inakšie búrky, a my sme istí, že prežije aj Československú republiku.“³⁶ Dejiny dali za pravdu nunciovi a Svätej stolici.

Ako prezidentom Masarykom privilegovaný spolupracovník Edvard Beneš sa stal neodvolateľným ministrom zahraničných vecí. Vlády sa menili, Národnosocialistická strana, do ktorej Beneš patril, nevošla do novej vládnej koalície, alebo bola takzvaná úradnícka vláda odborníkov, ale Beneša Masaryk presadil do každej vlády. Ba ešte aj keď ho na krátky čas vymenoval za predsedu vlády (1921 – 1922), zveril mu aj ministerstvo zahraničných vecí. Aj tým naznačoval, že Beneš musí byť jeho nástupcom.

Z kompetencie svojho úradu Beneš nemal veľa priamych vzťahov so Slovákami, ale ako šedá eminencia v Národnosocialistickej strane, kde len mohol, usiloval sa podporiť čechoslovakistické organizácie a ich vedúce osobnosti na Slovensku, a to aj „kupovaním duší“ niektorých Hlinkových stúpencov. Ako minister mal k dispozícii každý rok iba zo štátneho rozpočtu okolo 15 miliónov vtedajších korún, z ktorých – ako to bolo jeho zvykom už za parížskych čias – nemusel nikomu vyúčtovať.³⁷ Prvým z takýchto prípadov bol poslanec Slovenskej ľudovej strany Jozef Vrabec, ktorý „dostal peniaze už v roku 1922“ a vo svojej funkcii predsedu Všeodborového združenia začal útočiť proti Hlinkovi, proti kňazom a proti strane, ktorá ho kandidovala v Prešove.³⁸ Ďalším, oveľa vážnejším priamym zásahom Beneša proti autonomistickému hnutiu na Slovensku bol v roku 1925 jeho pokus oslabiť Hlinkovu tlač a jeho vplyv na slovenský ľud tým, že si jedným miliónom vtedajších korún získal redaktora „Slováka“, ktorým bol vynikajúci publicista Jur Koza-Matejov, aby založil provládny časopis „Slovenský národ“. Mal podtitul „Neodvislý časopis smeru Slovenskej ľudovej strany“. Cieľom časopisu malo byť, aby Beneš mohol v zahraničí dokázať, že všetci katolíci na Slovensku nestoja za Hlinkom, lebo tam vraj mu škodí nekompromisný katolicizmus Slovenskej ľudovej strany. Keď časopis 3. mája 1925 vyšiel, Andrej Hlinka vylúčil zo strany Kozu-Matejova a v júni

podal v pražskom sneme verejnú interpeláciu na celú vládu, menovite na Dr. Edvarda Beneša, ministra zahraničia, v záležitosti Kozovho „Slovenského národa“. ³⁹ Vec sa však vyriešila tým, že Benešov milión sa čoskoro vyčerpá, časopis nenašiel dostatočný počet odberateľov, a tak koncom nasledujúceho roku 1926 zanikol. Jur Koza-Matejov druhý ponúkaný milión, ktorý mal slúžiť na založenie novej politickej strany, neprijal a svoje pochybenie priznal. Hlinka mu odpustil a prijal ho opäť do ľudovej strany. Voľby, ktoré sa konali v roku 1925, totiž dokázali, že Slováci veria Hlinkovi: zo siedmich poslancov, ktorých mu prideliť Dr. Vavro Šrobár v roku 1919, a z dvanástich, ktorých Slovenská ľudová strana dosiahla v roku 1922, teraz získala 23 mandátov. To už aj Beneš pochopil, že jeho milióny neodradia Slovákov od boja za autonómiu.

Beneš, ako sme spomenuli, bol si vedomý toho, že prezident T. G. Masaryk si ho vyvolil za svojho nástupcu. Masaryk bol už v pokročilej sedemdesiatke a čoskoro po návrate do Prahy v roku 1919 veľmi vážne ochorel. ⁴⁰ Jeho zdravie napriek častým dlhým pobytom v rozličných európskych kúpeľoch prirodzene upadalo. Preto sa tento zámer stával stále aktuálnejším. Už tesne pred svojím druhým zvolením, 13. mája 1927 sa Masaryk v liste Benešovi vyjadril: „Jsem každý okamžik připraven na resignaci; de facto mám někdy náladu, jakou jsem měl v loni v Topolčiankách: snad by neškodilo exemplární po-

učení, že stát není hračka! Podle situace musili by volit po druhé a zvolit mě, nečekám, že by Švehla se dal zvolit a Vy zatím nepřicházíte v úvahu – ačkoliv po mé resignaci by byli v úzkých a nakonec by musili volit mě nebo Vás.“⁴¹ Preto sa Beneš všemožne usiloval získavať na svoju stranu čo najviac vedúcich politických strán.

Nemohlo mu ujsť, že na Slovensku sa vzráňalo autonomistické hnutie, najmä po tom, čo 16. októbra 1932 sa Martin Rázus so svojou Slovenskou národnou stranou pripojil k Andrejovi Hlinkovi, manifestačne podpísali „Zvolenský manifest“ a vytvorili spolu Autonomistický blok. Napriek tomu, že prezident Masaryk v roku 1933 vyslal na Slovensko prednostu svojej kancelárie Dr. Josefa Schieszela, aby zistil, ako je to s hnutím za autonómiu, a tento po návrate mu predložil dôvernú správu, že „za autonomii jde dnes celé Slovensko“, ⁴² Beneš sa rozhodol, že pôjde osobne vysvetliť Slovákom, aké výhodné je pre nich žiť v jednom štáte s Čechmi a čo všetko už dostali a čo v budúcnosti dostanú ako dobrí „Čechoslováci“. Dal sa pozvať na slávnostné zhromaždenie *Učené společnosti Šafářikovy v Bratislavě*, kde 6. decembra 1933 predniesol obsahlu „Reč k Slovákom o našej národnej prítomnosti a budúcnosti“. V tejto slávnostnej reči, ktorú následne opakoval ešte v šiestich významnejších mestách na Slovensku: v Nových Zámkoch, vo Zvolene, v Banskej Bystrici, v Turčianskom Sv. Martine, v Prešove

a v Košiciach, už v úvodnej stati otvorene vyhlásil: „Dovoľte mi tiež, aby som smel hovoriť úprimne za všetky strany. Hovorím ako Čechoslovák, keďže národného vedomia len českého nemám, len Čechom sa byť necítim a cítenie české je mi podriadené cíteniu československému.“⁴³ Ako to on chápal, a motivoval, vysvetlil v ďalšej časti tejto reči: „Osudovou úlohou našej generácie je teda v týchto nových pomeroch náš národ zaistiť, pripraviť, upevniť, nielen kultúrne a mravne, ale aj materiálne, t. j. tiež početne. I malý národ má právo chcieť v tomto zmysle byť veľkým. V tom som bol vždy veľkým, zapáleným nacionalistom a tento dôsledný československý nacionalizmus neprestanem nikdy hlásať. Chápete, prečo som bol vždy proti všetkým druhom separatizmu a autonomizmu slovenského bez toho, že by som to kedy bol príliš hlasite vyhlasoval a zdôrazňoval? Pre mňa je československá jednota otázkou historického osudového vývoja, ktorému sa u nás nikto neubrání...“⁴⁴ To bolo jeho dogmatickou zásadou, a preto celkom otvorene pokračoval: „Ja viem, že mi snáď niekto namietne, že toto je a bude cesta k postupnej asimilácii Slovákov a že silnejší český element, silnejší materiálne a silnejší kultúrne, postupne element slovenský premôže. Bol by som neúprimný, keby som celkom otvorene nepovedal, že si prajem postupné vývojové zjednocovanie oboch vetví nášho národa vo všetkých smeroch. Nechcem ani Čechom, ani Slovákom po tejto stránke vykla-

dať niečo, čo nepokladám za správne, alebo čo by jedných alebo druhých malo udržovať na omyle. Ja som predovšetkým presvedčený, že **žiadna moc na svete túto jednotu dnes už nezabráni** a že povinnosťou Čechov a Slovákov je celkom mužne si povedať, v akom smere a v akom zmysle, v akom duchu a v akom tempe chcú, aby proces zjednotenia pokračoval.“⁴⁵ Skutočný historický vývoj slovenského národa a jeho štátnosti jednoznačne dokázal, ako sa Beneš naivne, ale až tragicky mýlil. Zabúdal, alebo vôbec nevedel, že ešte nikto v dejinách z dvoch prirodzeným vývojom histórie vzniknutých národov nevytvoril jeden umelý národ.

V roku 1934 Beneš dosiahol, že Stalinov Zväz sovietskych socialistických republík bol prijatý za člena Spoločnosti národov. To vyvolalo tvrdú reakciu tak v Hlinkovej slovenskej ľudovej strane, ako aj u mnohých nekomunistických občanov. A keď v máji 1935 uzavrel medzištátnu dohodu so ZSSR, od ktorého očakával pomoc proti Nemecku, poslanec HSLS Karol Sidor v pražskom parlamente verejne upozorňoval: „Viazat' naše osudy s osudmi Sovietskeho zväzu, stavať na zmluvách, ktoré podpisujú boľševici, pokladám za najväčšiu chybu našej doterajšej zahraničnej politiky.“⁴⁶

Prezident T. G. Masaryk, na ktorého už doliehali stále vážnejšie zdravotné problémy, a preto uvažoval, že odstúpi, chcel však na každý pád zaistiť, aby po ňom nastúpil jeho vyvolenec Dr. Edvard Beneš.

Dal sa ale 24. mája 1934 po tretí raz zvoliť, aby sa potom čoskoro vzdal a autoritou trojnásobného prezidenta navrhol za svojho nástupcu Beneša. Vďaka hlasom poslancov Hlinkovej slovenskej ľudovej strany na čele s predsedom Andrejom Hlinkom (ktorý navrhoval Dr. Milana Hodžu, aby štvrtým prezidentom bol Slovák, ale na pokyn z Vatikánu osobne ho presvedčil podpredseda strany poslanec Dr. Jozef Tiso) Národné zhromaždenie 18. decembra 1935 zvolilo za prezidenta republiky Dr. Edvarda Beneša. Až dodatočne vyšlo najavo, že Beneš to dosiahol za prísľub, že do roka po svojom zvolení za prezidenta republiky vyrieši slovenský problém uskutočnením autonómie. Po svojom uvedení do úradu sa však iba pokúsil upokojiť hlinkovcov poukázaním určitej sumy na účet HSLS. Prešiel dohodnutý termín jedného roka, ale Slováci museli i naďalej tvrdo bojovať o svoju autonómiu.

V tom čase sa však už udiali základné zmeny na medzinárodnom poli.

V Nemecku pri všeobecných voľbách v novembri 1932 dosiahla relatívnu väčšinu (33,5 %) Hitlerova Národnosocialistická nemecká robotnícka strana (NSDAP). Prezident Paul von Hindenburg sa dva razy pokúšal zostaviť vládu s koalíciou ostatných politických strán, ale po silnom úspechu NSDAP v regionálnych voľbách bol nútený vymenovať Adolfa Hitlera za kancelára Nemecka. Hitler sa bezprostredne pustil do radikálneho realizovania svoj-

ho už dosť propagovaného programu a v krátkom čase dosiahol koncentrovanie všetkej moci vo vlastných rukách.

Pri nových voľbách, ktoré vypísal na 12. novembra 1933, jeho strana už dosiahla 92 % odovzdaných hlasov. Keď potom 2. augusta 1934 zomrel prezident von Hindenburg, Hitler dal odhlasovať zjednotenie funkcie prezidenta a kancelára v jednej osobe, čím sa stal aj ústavne s titulom „Führer und Reichskanzler“ (vodca a ríšsky kancelár) absolútnym pánom Nemecka. Dal si to potvrdiť plebiscitom, v ktorom získal 84 % odovzdaných hlasov. V januári 1935 dal organizovať podľa ustanovení Versaillskej dohody plebiscit na spornom území Sárska, kde sa 91 % voličov rozhodlo pre návrat k Nemeckej ríši, čím sa to územie vrátilo Nemecku. O rok neskôr jednostranne vypovedal Locarnskú zmluvu o odmlilitarizovanej zóne Porýnia a obsadil ju svojím vojskom. To všetko mu získalo nadšenie drvivej väčšiny nemeckého obyvateľstva tak v ríši, ako aj v susedných štátoch, takže v najbližších voľbách v marci 1936 už dosiahol 99 % hlasov. V tom istom roku uzavrel dohodu s Rakúskom, ktorá bola prvým krokom k jeho príteleniu do ríše, uskutočnenému 13. marca 1938.

Každý zodpovedný politik ako hlava nepomerne menšieho a slabšieho štátu, ktorý sa našiel v obklúčení podobnou veľmocou, bol by sa usiloval hľadať určitý kompromis a nedráždiť diktátora, akým sa ukázal Adolf Hitler. A to tým viac, že vojenský i hos-

podársky vzostup Nemeckej ríše prirodzene stimuloval aj tri milióny etnických Nemcov, občanov česko-slovenského štátu, ktorí obývali práve pohraničné okresy jeho západnej časti. A Hitler sa nikdy netajil so svojím programom sústrediť všetkých Nemcov kdekoľvek žijúcich do svojej Tretej ríše. Jednou z podmienok tohto jeho programu bolo pošliapať rozhodnutia versaillského usporiadania Európy, a teda odstrániť česko-slovenský štát, ktorý nazýval „nezákonným výplodom Versaillu“. O to sa usiloval aj prvý Slovák na poste ministerského predsedu v Prahe Dr. Milan Hodža, ktorý sa mohol opierať o silnú agrárnu stranu. Britský chargé d'affaires v Prahe R. H. Hadow písal o tom 9. júna 1936 britskému vyslancovi v Budapešti: „Agrárna strana sa silne zasadzovala o zmenu prosovietskej politiky Beneša, ktorá nemohla neprovokovať Hitlera. Ako najsilnejšia strana vládnej koalície sa usilovala o kontrolu ministerstva zahraničných vecí. Hodža a jeho agrárnici sú bezpochyby podráždení, lebo ich nasledovníci sa boja rastúcich vplyvov Ruska na Beneša“.⁴⁷

Takto prišiel kritický rok 1938. Milan Hodža v januári pozval Andreja Hlinku, aby jeho ľudová strana vstúpila do vlády, a tým posilnila jeho pozíciu. Prezídium HSĽS 17. januára rozhodlo, že vojde do vlády, ale iba pod podmienkou slovenskej štátnosti v rámci Česko-Slovenskej republiky, za čo bojovala celých dvadsať rokov. Hodža túto podmienku ne-

prijal a zareagoval tvrdým bojom proti hlinkovcom (cenzúra tlače, diskriminácia študentov a pod.). Na to 23. januára Andrej Hlinka v Žiline verejne vyhlásil: „Ak nás Praha v tomto dvadsiatom roku trvania republiky nebude chcieť vypočuť, tak povieme Prahe Zbohom!“ Krátko potom poslanci a senátori HSLS vyslali osobitnú delegáciu k prezidentovi Benešovi a k Hodžovi s tým, že ak dostanú oficiálne vyhlásenie o prijatí Pittsburskej dohody, budú ochotní ďalej vyjednávať. Hodža sa pokúsil získať Hlinku, ale Beneš, ktorý pozval Dr. Jozefa Tisu, pred ním kategoricky vyhlásil, že o uznaní osobitného slovenského národa a o jeho autonómii „nemôže byť reči“.⁴⁸ Opravdivým partnerom a verným vykonávateľom jeho politiky na Slovensku bola hlavne slobodomurárska lóža „Ján Kollár“ v Bratislave, ktorú počas svojho pomerne krátkeho úradovania – podľa spomienok jedného z jej členov – navštívil nie menej ako šesťnásťkrát, naposledy ešte v septembri 1938. Tam vždy visel, vedľa Masarykovho, aj jeho veľký portrét s tajným slobodomurárskym gestom ruky pod hrudou, ktoré pre zasvätených znamenalo jeho vysoké zasvätenie 30. stupňa.⁴⁹

Prezident Edvard Beneš v takejto napätej vnútornej situácii zaujal stanovisko otvorenej provokácie Hitlera. Počas krízy, ktorá vypukla v septembri 1938, vyhlásil totiž všeobecnú mobilizáciu. A keď ho v Prahe navštívil významný americký politický komentátor C. L. Sulzberger, ktorý mu položil otáz-

ku, čo bude robiť teraz, keď už Hitler vyhlásil, že si zaberie Sudety, Beneš mu odpovedal: „Keď Hitler bude bombardovať Prahu, ja budem bombardovať Berlín. Ak bude bombardovať Plzeň, ja budem bombardovať Norimberg; ak udrie na Bratislavu, ja budem bombardovať Viedeň. My tiež máme letectvo a je dobré.“ A predložil mu štatistické dáta o výrobe zbraní v Škodovke a jej pridružených továrňach s tým, že jeho opevnenia proti Nemecku sú nepreniknuteľné a opevnenia proti Rakúsku budú čoskoro hotové.⁵⁰ V sudetských okresoch dal vyhlásiť stanné právo a vylepiť úradné vyhlášky v českom i nemeckom jazyku, ktoré varovali: „Kdo sa objaví na verejnosti s nacistickým odznakom, bude zastrelen! Každý dům, ze kterého bude viset vlajka s hákovým křížem, bude vypálen a nájemníci zastřeleni!“⁵¹

O necelé dva týždne, po niekoľkých konfúzných a bezvýsledných pokusoch o hľadanie už nemožného riešenia krízy, 5. októbra 1938 Beneš uznal svoju neschopnosť zachrániť štát. Dobrovoľne sa vzdal funkcie prezidenta republiky a odišiel do Anglicka. Tam ho prijali, ale keď sa v júli 1939 vrátil z USA do Londýna, britský Zahraničný úrad ho upozornil, že nesmie zneužívať britské pohostinstvo a nesmie sa venovať žiadnej politickej činnosti.⁵² Keď česko-slovenský parlament 30. novembra 1938 zvolil za prezidenta JUDr. Emila Háchu, Beneš mu z Londýna poslal gratulačný list.⁵³ A keď sa potom po 14. – 15. marci 1939 pokúsil protestovať proti záni-

ku česko-slovenského štátu na predsedníctve Spojených národov v Ženeve, generálny tajomník mu zdvorilo odpovedal, že nemôže brať do úvahy jeho list, lebo ako súkromná osoba nie je oprávnený obracať sa na Spojené národy. To všetko jednoznačne potvrdzuje, že svojou demisiou Dr. E. Beneš stratil akýkoľvek nárok pokladať sa za reprezentanta Čechov, a tým menej Slovákov, a preto všetko, čo konal, vyhlasoval a „uzákoňoval“ počas svojho exilu, nemalo z právneho hľadiska žiadnu platnosť. Ním vymyslená teória o „právnej kontinuite česko-slovenského štátu“ bola čírou fikciou, ktorou si niektorí západní politici, a najmä Stalin, posluhovali, pokiaľ to bolo v ich mocenských záujmoch. Aj český komunistický historik o tom jednoznačne napísal, že „měla tehdy na Slovensku převahu varianta samostatné slovenské státnosti před obnovou společné československé státnosti (...) Z toho vyplývá závěr, že v rámci slovenské ľudácké politiky (tzv. slovenského politického katolicismu) nevznikla žádná skutečná opozice, která by se mohla nebo byla exponovala za obnovení československé státnosti. Dokumentuje to i skutečnost, že československá buržoazní emigrace okolo E. Beneše a M. Hodži ani po mnohých pokusech na jaře 1940 nezískala žádného významného slovenského buržoazního katolického politika z těch, kteří byli žádáni o spolupráci.“⁵⁴ Ani to však urputného vyznavača nejestvujúceho „československého národa“ E. Beneša nepresvedčilo, lebo nepretržite opa-

koval pri každej príležitosti svoju fixnú ideu, ktorej zostal verný až do smrti. Tak ešte aj počas vojny, keď sa aj takí nepochybní „čechoslováci“, akými boli Dr. Štefan Osuský alebo Dr. Milan Hodža, presvedčili, že na Slovensku sa už takmer nikto nehlasí k „československému národu“, riskoval radšej stratiť takých osvedčených podporovateľov svojho výmyslu, než aby prijal tento už všetkým evidentný fakt. A vo svojich posolstvách svojim českým stúpencom už od roku 1942 sa Slovákom vyhrážal, že budú veľmi prísne súdení za ich neodpušiteľnú činnosť, počnúc prezidentom Tisom, predsedom vlády Tukom, až po ich zamestnancov, žurnalistov, spisovateľov, slovom všetkých.⁵⁵ (Ibaže sa text tohto „posolstva“ dostal najprv do rúk nemeckej polície a K. H. Frank si ho dal preložiť do češtiny.) O rok neskôr Slovákom odkazoval: „Spojení Slovenska a Podkarpatské Rusi s českými zeměmi je vlastně věc hotová a nic na světě ji nezabrání. (...) Všechny hrozby bolševizmem a bolševickým Ruskem jsou směšné báchorky.“⁵⁶ Čoskoro však celé štyri desaťročia dokázali, akým nepredvídavým politikom bol Beneš, a dali úplne za pravdu slovenským politikom, ktorí včas varovali pred bolševickým nebezpečenstvom.

Ešte aj v roku 1943 Beneš priam provokatívne vyhlásil: „Mně nikdy nedostanete k tomu, abych uznal slovenský národ (...) zastávám neochvejně názor, že Slováci jsou Češi a že slovenský jazyk jest

jen jedním z nářečí českého jazyka, tak jak tomu je s hanáctinou nebo s jinými nářečími české řeči. Nikomu nebráním, aby o sobě říkal, že je Slovák, avšak nedopustím, aby se prohlašovalo, že existuje národ slovenský.“⁵⁷

Dnes však už vieme, že Dr. Edvard Beneš, ktorý neváhal bez prerušenia viesť zahraničnú politiku od roku 1918 a potom obsadiť aj kreslo prezidenta česko-slovenského štátu, bol vlastne tajným agentom Stalinovho ZSSR. Dosvedčil to vysoký funkcionár NKVD Pavel Sudoplatov, ktorý napísal, že pražský rezident NKVD s diplomatickou imunitou Piotr Zubov dostal začiatkom októbra 1938 priamo od Stalina rozkaz, aby Benešovi odovzdal 10 000 amerických dolárov a zaistil mu bezpečne vycestovať do Anglicka. (Odletel na vládnom špeciáli.) Aj neskorší šéf Benešovej spravodajskej služby v Londýne plukovník František Moravec bol už v roku 1936 Benešom vyslaný do ZSSR na schôdzku s príslušníkmi NKVD a potom v Londýne spolupracoval so Stalínovým agentom Čičajevom. Sudoplatov definuje Zubova, že je „Benešov riadiaci orgán a záchranca v predvečer vojny“. ⁵⁸ Nakoniec sám Sudoplatov v januári 1948 bol Molotovovom špeciálne odkomandovaný do Prahy, aby Benešovi doručil rozkaz, že musí odovzdať moc v štáte Klementovi Gottwaldovi a sám z úradu dôstojne odísť. Keby sa bol Beneš vzpíeral vykonať tento rozkaz, Sudoplatov mal v rukách potvrdenku na tých 10 000 dolárov a mal

mu pripomenúť aj pomoc NKVD, aby sa v októbri 1938 bezpečne dostal do Anglicka.⁵⁹ Nebolo to však treba, lebo Beneš na mieste poslúchol. O pokračovaní tohto vzťahu Beneša s NKVD aj po celý čas jeho exilu vypovedajú aj iné ruské pramene.⁶⁰ Tento jeho vzťah český historik zhrňa do týchto niekoľkých slov: „Ač především sledoval své vlastní zájmy, ze sovětského hlediska byl Beneš jejich agentem. Nešlo pouze o špionáž. Beneš se choval jako agent ofenzívně zpravodajský.“⁶¹

Keď potom 12. decembra 1943 Beneš v Moskve s veľkou parádou za prítomnosti samého Stalina podpísal „československo-sovietsku“ zmluvu, vtedajší predseda Slovenskej národnej rady vo Veľkej Británii Peter Prídavok uverejnil zásadný odpor Slovákov proti tomuto jeho činu: „Je proti spravodlivosti a proti duchu a litere Atlantickej charty zaväzovať slovenský ľud medzinárodnými zmluvami uzavretými v jeho mene nesplnomocnenými osobami, ktorých hlavným cieľom je znovu ovládať Slovensko. Z týchto dôvodov sa slovenský ľud nemôže cítiť viazaným zmluvou, ktorá bola podpísaná 12. decembra 1943 v Moskve.“⁶² Aj český autor neskôr o Benešovej zmluve konštatoval: „Byla sjednána na dvacet let, s prodlužováním o dalších pět let. Beneš, jehož prezidentský mandát v každém případě vypršel v prosinci 1942, neměl žádné právo sjednat smlouvu se Sovětským svazem bez ratifikace řádně zvoleného parlamentu.“⁶³ Tým menej mal teda právo konať aké-

koľvek právne akty, alebo vydávať dekréty aj v mene Slovákov. Až neskôr sa aj členovia exilovej „vlády“ v Londýne dozvedeli, že Beneš v Moskve vyjednával aj o hospodárskych otázkach a prijal tajnú dohodu, ktorou v podstate podriadil ekonomickú budúcnosť Česko-Slovenska záujmom Stalinovho ZSSR. Mali ju rozpracovať a formálne podpísať Stalinov minister zahraničia Molotov a Benešov veľvyslanec Fierlinger. Podľa mienky vtedajšieho ministra financií a podpredsedu hospodárskych ministrov Benešovej „vlády“ L. K. Feierabenda bola to príprava na to, aby sa Česko-Slovensko stalo hospodárskou súčasťou Sovietskeho zväzu.⁶⁴ To je jednoznačný dôkaz toho, že Beneš ako prezident obnoveného Česko-Slovenska, počtom obyvateľov štyrikrát väčšieho štátu, ako bola Slovenská republika v roku 1939, bol celkom tak, alebo ešte viac závislý od Stalina ako prezident Tiso od Hitlera. Ani nehovoriac o tom, že Tiso sa nikdy neznížil na to, že by sa osobne dal do spravodajských služieb cudzieho diktátora.

Po preniknutí Červenej armády na územie Slovenska, ktoré Beneš vždy pokladal za „československé“ (Od Ašu až po Jasinu!), Beneš sa vrátil do Košíc. Neprišiel však z Londýna na vládnom špeciáli, ako z Prahy odletel v roku 1938, ale z Moskvy pod ochranou Stalinovej armády. Tam sa totiž musel najprv dohodnúť s ruskými, českými aj slovenskými komunistami, ktorí mu opäť predložili svoje požiadavky. V Košiciach ho vítali a medzi vítajúcimi

na veľké prekvapenie nechýbalo ani niekoľko bývalých vysokých straníckych a štátnych funkcionárov Slovenskej republiky, ktorí alebo vtedy, alebo teraz zrádzali. Už 5. apríla 1945 na zasadaní SNR Beneš vyhlásil „Program vlády Národného frontu Čechov a Slovákov“, ktorý obsahoval základné nástrahy proti samobytnosti slovenského národa a jeho teraz už verbálne pripúšťanej určitej samosprávy. Tých pár verbálnych ústupkov, ktoré dokument obsahoval, čoskoro však neutralizovali tri následné „Pražské zmluvy“: prvá z 2. júna 1945, ktorou prešli pod výlučnú kompetenciu pražskej vlády všetky hospodárske, sociálne, kultúrne a administratívne otázky; druhá z 11. apríla 1946, ktorá podstatne obmedzovala práva slovenských štátnych inštitúcií; a nakoniec tretia z 28. júna 1946, ktorá podriadila Zbor povereníkov na Slovensku rezortným ministrom v Prahe, čím vláda získala praktický totálnu kontrolu nad celou štátnou správou na Slovensku. Bolo to iba deväť dní po tom, čo Ústavodarné národné zhromaždenie zvolilo Dr. Edvarda Beneša za prezidenta obnovenej republiky. To mu dovolilo obnoviť svoj politický a národný program čechoslovakizmu, aj keď musel postupovať opatrnejšie, lebo sám zistil, že obdobie národnej slobody a štátnosti aj za krátkych šesť rokov zmenilo mentalitu drviwej väčšiny Slovákov, nevynímajúc ani slovenských komunistov, ktorých značná časť sa už cez vojnu dovoľávala „Slovenskej sovietskej republiky“. Iba

v jednom mal úplne voľnú ruku: svoju nenávisť a pomstychtivosť voči prezidentovi Slovenskej republiky Jozefovi Tisovi nemusel merať s podobnou nenávisťou komunistov, pretože v nej spolu skôr súťažili.

Preto osobne spolu s komunistickým vedením vo vláde podnikol všetko možné, aby sa zmocnil tisícov slovenských utečencov na západ, ktorí sa chceli zachrániť pred hroziacim nebezpečenstvom komunizmu, hlavne však vládnych činiteľov na čele s prezidentom Jozefom Tisom. Napriek tomu, že slovenská vláda v exile sa 8. mája 1945 bezvýhradne podrobila americkému vojenskému veliteľovi generálovi Waltonovi H. Walkerovi a požiadala o ochranu americkej vlády, proti všetkým medzinárodným dohodám a zvyklostiam, na ktoré sa odvolávala aj vláda Veľkej Británie, ktorá k tomu nevyslovila súhlas, americkí vojenský a vládni činitelia 27. októbra 1945 vydali Benešovi všetkých slovenských vládnych činiteľov spolu s prezidentom Tisom. Keď ho Benešov agent v putách ako zločincina dovezol do Prahy, Beneš triumfálne hlásil: „Tu máme sputnané samostatné Slovensko.“ A na druhý deň opäť takto v putách previezli Jozefa Tisu do Bratislavy a uvrhli ho do väznice Krajského súdu. Ale neboli to iba Česi. Pavol Čarnogurský, s ktorým som o tom viac ráz hovoril, spomínal: „Vyše polovica držiteľov moci, menom ktorej dovezli tohto štátnika v podaní zločincina, doslovne mohla ďakovať za svoje prežitie

a dožitie sa konca vojny výlučne jemu. Bol záchrancom množstva životov a garantom poriadku a blahobytu, v ktorom tieto nebezpečné časy prežili.“

Osud Tisu a ďalších slovenských politikov bol však Benešom spečatený už v decembri 1943 v Moskve, keď v rozhovore so Stalinovým ministrom zahraničia V. M. Molotovom otvorene žiadal pomoc ZSSR pri ich vyvraždení. Šokovalo to aj Molotova, ktorý mu povedal: „Rozumiem, vy potrebujete podporu Sovietskeho zväzu proti Slovákom. Ktorí sú to, ktorých chcete potrestať?“ Beneš odpovedal: „Tuka, Šaňo Mach, Tiso; tiež Gašpar, Medrický, Čatloš, ten tiež musí visieť, a iní.“

Tým „a iní“ si vyhradil zrejme možnosť rozšíriť tento počet kandidátov smrti podľa vlastného úsudku. A pri tom argumentoval, že celé Slovensko je predsa jeden jediný klan. „Tí sa o seba dobre postarali: jeden brat je v Londýne, druhý v Moskve“. ⁶⁵ (Podľa iných prameňov pridal: „a tretí na Slovensku.“) Túto pomoc proti Slovákom mu Stalin veľkoryso poskytol.

Po príchode Beneša do Košíc tam prítomný bývalý poslanec Slovenského snemu Pavol Čarnogurský, ktorý sa pohotovo prihlásil do jeho československej armády „ako prostý vojak na front medzi ostatných“, takto zaznamenal novú situáciu: „Do právomoci IV. Ukrajinského frontu náležalo vtedy vlastne celé Slovensko, okrem jeho južnej časti, ktorá patrila maršalovi Malinovskému. Bolo teda treba z Košíc vy-

bavovať naliehavé záležitosti v Novom Targu [sídlo generála Petrova], najmä tie bezpečnostné, podliehajúce NKVD. Proti jeho zásahom boli všetci činitelia aj spolu s Reicinom [vedúcim Benešovho Odboru bezpečnostného spravodajstva] bezmocní. NKVD robilo osobitné opatrenia bez predbežnej porady s OBZ. Zatýkalo ľudí na východnom Slovensku až po frontovú čiaru pri Liptovskom Sv. Mikuláši, bez ohľadu na ich minulosť. Najviac zatýkali inteligenciu pre akékoľvek udanie, bez vyšetrovania a vysvetlenia. Zaistených odvážali rovno do Sovietskeho zväzu na nútené práce, kde sa potom väčšina bez stopy stratila. Všemocným pánom týchto opatrení bol politický komisár IV. Ukrajinského frontu generál Melchis.⁶⁶ Nikdy sme sa nedozvedeli, koľko Slovákov a Slove-
niek pri tom „oslobodení“ stratilo slobodu a život.

Hneď počas sovietskej okupácie vznikali po celom Slovensku vyšetrovacie a trestné tábory. Boli to často aj tie isté, do ktorých predtým boli zhromažďovaní Židia a podozriví komunisti. Ibaže teraz ich bolo nepomerne viac.

Hlavným nástrojom Benešovej pomsty voči tým Slovákom, ktorí prevzali zodpovednosť za národ a jeho štát, aby v kataklizme najhroznejšej svetovej vojny zachránili všetko, čo sa zachrániť dalo, a takmer po celé jej trvanie dokázali zachovať na Slovensku pokoj, podstatnú občiansku slobodu a zaistiť národu hospodársky a kultúrny rozmach, aký dovtedy nezažil, boli „Ludové súdy“ a na Slo-

vensku osobitne „Národný súd“. Pochopiteľne, aj Slovenska sa vojna citeľne dotkla a vyžadovala aj určité obete. Ale bolo to v pomere ku všetkým ostatným národom stredoeurópskeho priestoru neporovnateľne menej ako inde. Neodškriepiteľným faktom však ostáva, že počas celého trvania prvej Slovenskej republiky až do povstania v septembri 1944 slovenský štát bol jediným v Európe, v ktorom napriek všetkému, čo vojna prinášala, súdnym výrokom nepozbavil života ani jedného občana. (Neutrálne Švajčiarsko vykázalo za ten čas 33 odsúdených a popravených osôb.) To všetko nielenže neprichádzalo do úvahy, ale neraz bolo používané ako bod obžaloby. Klasickým príkladom toho je proces proti Dr. Jozefovi Tisovi a jeho dvom spoločníkom, Alexandrovi Machovi a Ferdinandovi Ďurčanskému (v neprítomnosti, lebo sa stihol útekom zachrániť do bezpečia).

Benešovi, ako sme videli, záležalo predovšetkým na odstránení najvyšších slovenských vládnych činiteľov na čele s prezidentom Jozefom Tisom. Preto osobne zo zákulisia dirigoval všetky fázy tohto procesu a dovršil túto svoju réžiu vrcholne protiprávnym a priam neľudským činom. Ani potom totiž, keď ten súd vyniesol proti Tisovi rozsudok smrti potupným povrazom a Beneš odmietol podpísať milosť, o ktorú Tisovi advokáti s jeho súhlasom požiadali, jeho nenávisť nebola uspokojená. Vyslal totiž do Bratislavy svojho osobitného poverenca s faloš-

ným menom a s osobným poverením svojho úradu, aby bol prítomný pri výkone popravy a doniesol mu osobne ako očitý svedok správu o jej vykonaní. Vošiel do väznice Krajského súdu tesne pred popravou, predložil Benešov dokument a vyhlásil: „Jsem zvláštní posel presidenta republiky a jsem tu proto, abych osobně dohlížel a podal presidentovi zprávu o téhle exekuci.“⁶⁷ Nedôveroval totiž ani slovenskému sudcovi, ani slovenským štátnym a policajným orgánom, ktorí boli v jeho službách, ale chcel mať tú najbezpečnejšiu istotu, že Tiso bol skutočne pozbavený života. „Týmto výrokom bol som priam šokovaný,“ napísal vo svojich pamätiach Tisov obhajca JUDr. Ernest Žabkay, „a pokladal som vyslanie posla na Tisovu popravu za hrubú urážku národa, ktorého orgánom prezident očividne nedôveroval. Rozladenie som pozoroval i u ostatných prítomných.“⁶⁸ To bolo 18. apríla 1947.

Dlho sa však Beneš svojmu víťazstvu nad slovenským prezidentom Tisom netešil. Sovietsky diktátor Stalin, ktorého bol agentom a ktorému 12. decembra 1943 zapredal svoje z jeho milosti obnovené Česko-Slovensko, dával mu stále jasnejšie pociťiť, že skutočným pánom tohto štátu je on. Už v júli 1947, keď sa v Moskve zdržiavala česko-slovenská delegácia a v Prahe sa rozhodli o účasti na pláne amerického ministra zahraničných vecí G. C. Marshalla na hospodársku obnovu Európy, Stalin im to jednoducho zakázal. Benešov minister zahraničia Jan Masa-

ryk po návrate z Moskvy v kruhu blízkych priateľov povedal: „Do Moskvy jsem jel jako československý ministr a vrátil jsem se jako Stalinův pacholek.“⁶⁹ Na Slovensku polícia takmer každý týždeň objavovala „protištátné sprisahania“ a masovo sa zatvárali a odsudzovali s novým režimom nespokojní Slováci. V októbri Slovenská liga v Amerike na svojom 29. kongrese v Clevelande vydala a rozšírila po svete deklaráciu: „Česko-slovenská vláda v Prahe sa dopustila najväčšej nespravodlivosti, keď obesila Msgr. Jozefa Tisu, príkladného kňaza, iskrenného slovenského rodoľuba a vojnového prezidenta Slovenskej republiky, proti želaniu celého slovenského národa a proti záujmom česko-slovenských vzťahov. Sme presvedčení, že tu prišlo svojvoľne k zosmiešneniu spravodlivosti, a preto čo najrozhodnejšie odsudzujeme Dr. Edvarda Beneša a jeho vládu.“⁷⁰

Neprešiel ani rok od Tisovej popravy a 19. februára 1948 prišiel neohlásený do Prahy prvý povojnový Stalinov dôverník vo funkcii veľvyslanca a vtedy už námestník ministra zahraničných vecí Valerijan Zorin, ktorý navrhol K. Gottwaldovi, aby požiadal ZSSR o vojenskú pomoc, ktorú mu Stalin ochotne poskytne. (Na Benešovu otázku, prečo prichádza do Prahy, Zorin dal odpoveď, že prišiel pozrieť, ako dochádza do Česko-Slovenska sovietske obilie.) Zorin potom riadil všetko až do 25. februára 1948, keď Beneša prinútili vymenovať komunistickú vládu „na základe požadavkov lidových mas“. To vošlo do

marxistických dejín ako „vítazný február“. Tým bol Beneš prakticky odstavený z výkonu politickej moci a 2. júna 1948 podpísal aj abdikáciu listinu z úradu prezidenta republiky. Ešte predtým, keď ho 12. marca 1948 navštívil Václav Černý, našiel ho v hroznom stave: „...zuriť bezmocností. Dštěl nenávisť. Spílal českým a moskevským stalinistům: lháři, podvodníci, ničemové...! Zrádce Fierlingra by rozdupal jako hada. Pověsil na nejbližším stromě...! Přijmout demisi ministrů byl připraven, hrozili mu občanskou válkou. Nechtěl připustit nové Lipany... Přímou se však děsil představy, že by měl platit za Háchu číslo 2.“ Jeho vlastný brat, ktorý sprostredkoval túto Černého návštevu, ho požiadal, aby „se choval k prezidentovi šetrně, příliš mnoho bylo naloženo na toho malého člověka“. ⁷¹ V takomto položení sa utiahol do Sezimového Ústí, kde zomrel 3. septembra 1948. Ešte dva týždne pre svoju smrťou poslal do exilu odkaz, v ktorom konštatoval: „Lžou všichni bez výjimky, to je společný rys všech komunistů, zejména ruských. Mou největší chybou bylo, že jsem do poslední chvíle odmítal věřit, že mne Stalin chladnokrvně a cynicky obelhal, jak v roce 1935, tak později, a že jeho ujišťování mně i Masarykovi bylo úmyslným a cílevědomým podvodem.“⁷² Aj tu platí: Lepšie neskoro, ako nikdy. Ale toto príliš oneskorené nahliadnutie je iba smutným dôkazom toho, že napriek závatnej politickej kariére Edvard Beneš bol a zostal – ako to povedali aj napísali nielen

niektorí z jeho cudzích politických partnerov, ale aj z jeho najdôvernejších spolupracovníkov – „malým človekom“. Lebo niet náznaku, že by bol podobne uznal aj svoju ešte väčšiu a pre spoločný štát Slovákov a Čechov priam tragickú chybu, že totiž až do smrti zatvrdilo odmietal uznať evidentnú historickú skutočnosť existencie slovenského národa.

POZNÁMKY

- ¹ Porov. J. HANZAL: *Edvard Beneš*. Praha 1994.
- ² E. LENNHOF-O. POSNER: *Internationales Freimaurerlexikon*. Wien-München 1952, s. 164 – 165. Porov. aj PODOLSKÝ, Peter B.: *Slobodomurárstvo – nešťastie našej doby*. Bratislava 2007, s. 139 a nasl.
- ³ J. LHOTKA: *Prezident Beneš jak ho neznáme*. Brno (s. a. 1995?), s. 1.
- ⁴ J. PECHÁČEK: *Masaryk, Beneš, Hrad. Masarykovy dopisy Benešovi*. Mníchov 1984; Praha 1996, s. 135.
- ⁵ A. STERN: *Židé u kolébky Česko-slovenské republiky*, J. LHOTKA, cit. d., s. 1. – Porov. aj A. KRAUS: *Dr. Edvard Beneš a Židé*. Humenné 1938.
- ⁶ M. JOHN: *Milan Rastislav Štefánik. Život a smrt národního hrdiny*. Olomouc 2000, s. 40. Porov. L. WEISS: *Mémoires d'une européenne. Une petite fille du siècle 1893 – 1919*. Paris 1978.
- ⁷ Vid' text Masarykovho listu Benešovi z 15. 4. 1917 v J. PECHÁČEK: cit. d., s. 81 – 82.
- ⁸ M. JOHN: cit. d., s. 122 – 124, kde je reprodukováný celý text Štefánikovho telegramu T. G. Masarykovi, odoslaný 2. novembra 1918 z Tokya.
- ⁹ M. JOHN: cit. d., s. 130.
- ¹⁰ M. S. ĎURICA: *Milan Rastislav Štefánik vo svetle talianskych dokumentov*. Bratislava 1998, s. 29 a reprodukcia celého dokumentu, s. 59 – 61. (Zvýraznenie je moje.)
- ¹¹ K. ČAPEK: *Hovory s T. G. Masarykem*. Praha 1947, s. 146.
- ¹² J. PECHÁČEK, cit. d., s. 116.
- ¹³ E. K. KAUTSKÝ: *Kauza Štefánik*. Martin 2004, s. 202.
- ¹⁴ J. HUSÁR: *Musel generál M. R. Štefánik zahynúť?* Bratislava 2000, s. 32; E. K. KAUTSKÝ: *Kauza Štefánik*. Martin 2004, s. 7 a nasl.
- ¹⁵ L. WEISS: *Mémoires d'une Européenne. Une petite fille du siècle. 1893 – 1919*. Paris 1968, s. 245.
- ¹⁶ Tamže, s. 288 – 289.
- ¹⁷ Cit. J. PECHÁČEK: *Masaryk, Beneš, Hrad. Masarykovy dopisy Benešovi*. Mníchov 1984 – Praha 1996, s. 21 – 22,

- ¹⁸ J. LHOTKA, cit.d., s. 1.
- ¹⁹ Tamže, s. 4.
- ²⁰ Nie je to bezzákladná charakteristika prvej ČSR. Sám Beneš v rozhovore s nemeckým chargé d' affaires Henckem 25. augusta 1938 uznal, že „...republika nie je žiadna vzorová demokracia, ale skôr diktatúra vládnej väčšiny nad opozíciou a diktatúra národnej väčšiny nad inými národnými spoločenstvami. Československo by tak dnes bolo určitým druhom pseudoautoritatívneho štátu a žiadna demokracia.“ *Akten zur deutschen auswärtigen Politik*. D, II, 398, s. 505.
- ²¹ J. ŠEBA: *Rusko a Malá dohoda v politice světové*. Praha 1936, s. 206 – 207.
- ²² *Dokumenty z historie československé politiky 1939 – 1943*. Praha 1966, dok. 393, s. 531.
- ²³ V. MASTNÝ: *The Czechs under Nazi Rule*. New York – London 1971, s. 167; porov. *Schluß von hinten*. „Der Spiegel“, Nr. 1 – 2/1975, s. 69.
- ²⁴ J. LHOTKA, cit. d., s. 2.
- ²⁵ J. LHOTKA, cit. d., s. 2 – 11.
- ²⁶ *Dokumenty z historie československé politiky 1939 – 1943*. Praha 1966, s. 310.
- ²⁷ M. S. ĎURICA: *Dejiny Slovenska a Slovákov*. Bratislava 2007, s. 473.
- ²⁸ Vid' zoznam poslancov v K. A. MEDVECKÝ: *Slovenský prevrat*. Zv. II. Bratislava 1930, s. 35.
- ²⁹ Tamže, s. 305.
- ³⁰ J. MĚSÁROŠ: *Miesto M. R. Štefánika v našich dejinách*. In: *Nové slovo*, XI,16; 17. 4. 1969.
- ³¹ G. L. ODDO: *Slovakia and Its People*. New York 1960, s. 189 – 190.
- ³² H. HASSINGER: *Die Tschechoslowakei*. Wien-Leipzig-München 1925, s. 337.
- ³³ K. SIDOR: *Andrej Hlinka (1864 – 1926)*. Bratislava 1934, s. 493.
- ³⁴ J. F. RUDINSKÝ: *Československý štát a Slovenská republika*. München 1969, s. 214.

- ³⁵ S. OSUSKÝ: *Beneš and Slovakia*. London 1943, s. 5.
- ³⁶ E. HRABOVEC: *Der Heilige Stuhl und die Slowakei 1918 – 1922 im Kontext internationaler Beziehungen*. Frankfurt am Main 2002, s. 296.
- ³⁷ Bývalý legionár Rudolf Audritzký, naturalizovaný Francúz a riaditeľ banky, vydal o tom písomné svedectvo v procese Beneš-Čeřenský: „Beneš měl své tajné fondy, které nebyly účtovány. Též plukovní Fierlinger a Štrimpl měli kromě oficiálních platů ještě mimořádné příjmy, které jim Beneš diskrétně dával.“ – J. LHOTKA, cit. d., s. 12.
- ³⁸ „Beneš a pán Šrámek stoja za Vrabcom.“ Slovák, 1. 8. 1922. Porov. K. SIDOR: *Andrej Hlinka (1864 – 1926)*. Bratislava 1934, s. 491.
- ³⁹ K. SIDOR, cit. d., s. 525 a nasl.
- ⁴⁰ Porov. J. F. RUDINSKÝ: *Československý štát a Slovenská republika*. München 1969, s. 226.
- ⁴¹ J. PECHÁČEK: *Masaryk, Beneš, Hrad. Masarykovy dopisy Benešovi*. Praha 1996, s. 56 – 57.
- ⁴² Porov. F. VNUK: *Stopäťdesiat rokov v živote národa*. Bratislava 2004, s. 173.
- ⁴³ E. BENEŠ: *Reč k Slovákom o našej národnej prítomnosti a budúcnosti*. Bratislava 1934, s. 8.
- ⁴⁴ Tamže, s. 34.
- ⁴⁵ Tamže, s. 50.
- ⁴⁶ F. VNUK: *Stopäťdesiat rokov v živote národa*. Bratislava 2004, s. 174.
- ⁴⁷ B. VAGO: *The Shadow of the Svastika. The Rise of Fascism and Anti-Fascism in the Danube Basin, 1936 – 1939*. London 1975, s. 183.
- ⁴⁸ Porov. Archiwum Akt Nowych, Warszawa. Konzul Laciński vyslanectvu v Prahe
- ⁴⁹ Gavejdula MACHMATOV: *Chybí-li ti důvěra, nechod' dále!* „Pražský list“, 22. 11. 1993.
- ⁵⁰ M. S. ĎURICA: *Dejiny Slovenska a Slovákov*. 4. vyd. Bratislava 2007, s. 373.

- 51 S. BERTON: *Beneš a Hácha. „Střední Evropa“*, 83/1998, s. 117.
- 52 E. TÁBORSKÝ: *President Edvard Beneš Between East and West 1938 – 1948*. Stanford, Calif. 1981, s. 37.
- 53 Text listu reprodukuje S. BERTON: *Beneš a Hácha. „Střední Evropa“*, 83/1998, s. 125.
- 54 S. MATOUŠEK: *Vznik a vývoj společného státu Čechů a Slováků*. Praha 1980, s. 302.
- 55 *Dokumenty z historie československé politiky 1939 – 1943*. Praha 1966, s. 700 – 701.
- 56 Tamže, s. 709.
- 57 *Cesta ke květnu I/1*. Praha 1965, s. 53 – 54, cit. S. FALŤAN: *Slovenská otázka v Československu*. Bratislava 1968, s. 135.
- 58 Podrobnější o tom J. KALVODA: *Byl Edvard Beneš sovětským agentem?* In: *Střední Evropa*, 64/1996, s. 59 – 65.
- 59 Tamže, s. 60.
- 60 Porov. P. SUDOPLATOV: *Emigracija na službe sovetov*. In: *Molodaja gvardija*, 11 – 12/2002, s. 164 – 167.
- 61 J. KALVODA: cit. d., s. 63.
- 62 L. K. FEIERABEND: *Beneš mezi Washingtonem a Moskvou*. Washington D. C. 1966, s. 117.
- 63 S. BERTON: *Beneš a Hácha. „Střední Evropa“*, 84/1998, s. 121.
- 64 Tamže, s. 130.
- 65 *Schluß von hinten*. [Z denníkov Jaromíra Smutného.] *„Der Spiegel“*, Nr. 1 – 2/1975, s. 69.
- 66 P. ČARNOGURSKÝ: *Svedok čias*. Bratislava 1997, s. 171.
- 67 M. S. ĎURICA: *Jozef Tiso 1887 – 1947. Životopisný profil*. Bratislava 2006, s. 524.
- 68 A. RAŠLA – E. ŽABKAY: *Proces s Dr. J. Tisom. Spomienky*. Bratislava 1990, s. 107.
- 69 B. LAUŠMAN: *Kdo byl vinen?* Wien 1953, s. 47.
- 70 M. S. ĎURICA: *Jozef Tiso 1887 – 1947. Životopisný náčrt*. Bratislava 2006, s. 535.
- 71 S. BERTON: *Beneš a Hácha. „Střední Evropa“*, 84/1998, s. 122.
- 72 F. PEROUTKA: *Byl Eduard Beneš vinen?* Paříž 1950, s. 14.

POUŽITÉ DOKUMENTY A LITERATÚRA

Akten zur deutschen auswärtigen Politik. D, II. Bonn 1950.

Beneš a pán Šrámek stoja za Vrabcom. Slovák, 1. 8. 1922.

BENEŠ, Edvard: *Paměti. Od Mnichova k nové válce a k novému vítězství. Praha 1947.*

BENEŠ, Edvard: *Reč k Slovákom o našej národnej prítomnosti a budúcnosti. Bratislava 1934.*

BENEŠ, Edvard: *Šest let exilu a druhé světové války. Řeči, projevy a dokumenty z r. 1938-45. Praha 1946.*

BERTON, Stanislav: *Jak to bylo. Beneš a Hácha. In: Střední Evropa, 83/1998, s. 114 – 128; 84/1998, s. 109 – 125.*

BĚLINA, Pavel: *Kauza Edvard Beneš. Beneš redivivus. In: Střední Evropa, 64/1996, s. 29 – 31.*

BROUČEK, Miloslav J.: *Kauza Edvard Beneš. Spojenectví se SSSR. In: Střední Evropa, 64/1996, s. 32 – 48.*

ČAPEK, Karel: *Hovory s T. G. Masarykem. Praha 1947*

DĚDINOVÁ, Sidonia: *Edvard Beneš – likvidátor. Praha 2003.*

Dokumenty z historie československé politiky 1939 – 1943. Praha 1966.

ĐURICA, Milan S.: *Dejiny Slovenska a Slovákov v časovej následnosti faktov. Štvrté vydanie. Bratislava 2007.*

ĐURICA, Milan S.: *Milan Rastislav Štefánik vo svetle talianskych dokumentov. Bratislava 1998.*

DYK, Viktor: *Ad usum pana presidenta republiky, nikoli ad usum delphini. Praha 1929.*

HANZAL, Josef: *Edvard Beneš. Praha 1994.*

HRABOVEC, Emilia: *Der Heilige Stuhl und die Slowakei 1918 – 1922 im Kontext internationaler Beziehungen. Frankfurt am Main-Berlin-Bern-Bruxelles-New York-Oxford-Wien 2002.*

HUSÁR, Jozef: *Musel generál M. R. Štefánik zahynúť? (Fakty, svedectvá, dokumenty)*. Bratislava 2000.

JOHN, Miloslav: *Milan Rastislav Štefánik. Život a smrť národného hrdiny*. Olomouc 2000.

KALVODA, Josef: *Kauza Edvard Beneš. Byl Beneš sovětským agentem?* In: *Střední Evropa*, 64/1996, s. 59 a nasl.

KAUTSKÝ, Emil Karol: *Kauza Štefánik. Legendy, fakty a otázky okolo vzniku Česko-Slovenskej republiky*. Martin 2004.

Kauza Edvard Beneš. Zápis o poradě, konané v Kremlu dne 21. března 1945. In: *Střední Evropa*, 64/1996, s. 49 – 64.

KENNAN, George F.: *Diplomat in Prague 1938 – 1940. Berichte, Briefe, Aufzeichnungen*. Frankfurt am Main 1972.

KENNAN, George F.: *From Prague after Munich. Diplomatic Papers 1938 – 1940*. Princeton N. J. 1968.

KRAUS, A.: *Dr. Edvard Beneš a Židé*. Humenné 1938.

LACOSTE, Raymond: *Les responsabilités d'Edouard Benès*. In: *Pourquoi*, Paris, 6/1948, s. 22 – 23.

LAUŠMAN, Bohumil: *Kdo byl vinen? Jak umírala československá svoboda*. Wien 1953.

LHOTKA, Jaroslav: *Prezident Edvard Beneš jak ho neznáme*. Brno (s. a. post 1993).

LETZ, Róbert: *Slovensko v rokoch 1945 – 1948. Na ceste ku komunistickej totalite*. Bratislava 1994.

MACHMATOV, Gavejdula [Emanuel Moravec?]: *Chybí-li ti důvěra, nechoď dále! Reportáž z lože „Ján Kollár“ v Bratislavě. „Pražský list“*, 22. 11. 1991.

MASTNÝ, V.: *The Czechs under Nazi-Rule*. New York-London 1971.

MEDVECKÝ, Karol A.: *Slovenský prevrat. Zv. II*. Bratislava 1930

OSUSKÝ, Štefan.: *Beneš and Slovakia*. London 1943.

PECHÁČEK, Jaroslav: *Masaryk, Beneš, Hrad. Masarykovy dopisy Benešovi*. Mnichov 1984, Praha 1996.

PEROUTKA, Ferdinand: *Byl Eduard Beneš vinen?* Paříž 1950.

PEROUTKA, Ferdinand: *Začátky česko-slovenského soužití*. Paris 1953.

RUDINSKÝ, Jozef F.: *Československý štát a Slovenská republika*. München 1969.

SIDOR, Karol: *Andrej Hlinka (1864 – 1926)*. Bratislava 1934.

STOJADINOVIĆ, Milan: *Jugoslavia fra le due guerre*. Bologna 1970.

SYCHRAVA, Lev: *Dr. E. Beneš v boji o československou samostatnost*. Londýn 1950.

ŠEBA, Josef: *Rusko a Malá dohoda v politice světové*. Praha 1936.

TÁBORSKÝ, Edward: *President Edvard Beneš Between East and West 1938 – 1948*. Stanford, California 1981.

VAGO, Bela: *The Shadow of the Swastika. The Rise of Fascism and Anti-Fascism in the Danube Basin, 1936 – 1939*. London 1975.

VNUK, František: *Rebelanti a suplikanti. Slovenská otázka v ilegálie a v exile 1944 – 1945*. Lakewood, Ohio 1989.

VNUK, František: *Slovenská otázka na Západe v rokoch 1939 – 1940*. Cleveland, Ohio 1974.

VNUK, František: *Stopäťdesiat rokov v živote národa. Slovensko v rokoch 1843 – 1993*. Bratislava 2004.

linea recta brevissima
priamo najbližšie k pravde

do konca roka 2007 vyšlo:

- 1. Nacionalizmus alebo národné povedomie?**
brožovaná väzba, 36 strán, 25 Sk
- 2. Polemický pohľad na Dejiny Katolíckej cirkvi**
brožovaná väzba, 40 strán, 25 Sk
- 3. Kedy sme vstúpili do dejín?**
brožovaná väzba, 40 strán, 25 Sk
- 4. Odkedy sme Slováci?**
brožovaná väzba, 36 strán, 25 Sk
- 5. Jozef Tiso v očiach neslovenských autorov**
brožovaná väzba, 36 strán, 25 Sk
- 6. Moravskí Slováci a cyrilo-metodovské dedičstvo**
brožovaná väzba, 36 strán, 25 Sk
- 7. Priblížiť sa k pravde**
Kritický pohľad na Stanovisko Historického ústavu SAV k mojej knihe Dejiny Slovenska a Slovákov
brožovaná väzba, 210 strán, 80 Sk
- 8. Slovenská republika
a jej vzťah k Svätej stolici (1939 – 1940)**
brožovaná väzba, 92 strán, 60 Sk
- 9. Slobodní murári včera a dnes**
brožovaná väzba, 50 strán, 40 Sk
- 10. T. G. Masaryk a jeho vzťah k Slovákom**
brožovaná väzba, 50 strán, 40 Sk

linea recta brevissima
priamo najbližšie k pravde

najnovšie tituly:

11. Čo ohrozuje našu štátnosť?

brožovaná väzba, 46 strán, 30 Sk

12. Edvard Beneš a jeho vzťah k Slovákom

brožovaná väzba, 56 strán, 35 Sk

13. Židia zo Slovenska

brožovaná väzba, 40 strán, 25 Sk

LINEA RECTA BREVISSIMA

priamo najbližšie k pravde

12

*Ústav dejín kresťanstva na Slovensku
v spolupráci s vydavateľstvom LÚČ
v edícii LINEA RECTA BREVISSIMA predkladajú
záujemcom stručnou, ale vedecky dokumentovanou formou
menej známe, kontroverzné, zamlčované a neraz falšované
historické témy a ich účelovo podmienené interpretácie,
ktoré sa odrážajú na súčasnom myslení mnohých
a podmieňujú spoločenské dianie v našom národe a štáte.*

*Naším zámerom je priblížiť sa k historickej pravde.
Lebo len pravda naozaj oslobodzuje.*

Do konca roka 2007 vyšlo: 1. Odkedy sme Slováci? • 2. Polemický pohľad na Dejiny Katolíckej cirkvi • 3. Kedy sme vstúpili do dejín? • 4. Nacionalizmus alebo národné povedomie? • 5. Priblížiť sa k pravde • 6. Moravskí Slováci • 7. Jozef Tiso v očiach neslovenských autorov • 8. Slovenská republika a jej vzťahy k Svätej stolici • 9. Slobodní murári • 10. T. G. Masaryk

Najnovšie tituly:

11. *Čo ohrozuje našu štátnosť?*
12. *Edvard Beneš*
13. *Židia zo Slovenska*

ISBN 978-80-7114-668-1

9 788071 146681